

Speech Thom de Graaf bij Jubileumsymposium Aansluitingsnetwerk vo-ho Friesland op woensdag 18 januari 2017

Welkom, dank en feliciteren met het jubileum

Dames en heren, hartelijk dank voor de uitnodiging om vandaag aanwezig te zijn bij uw 25-jarige jubileum. Ik wil u daar van harte mee feliciteren! Een bijzonder moment voor u en alle aanwezigen in de zaal om te gast te zijn bij het oudste aansluitingsnetwerk VO-HO in Nederland. Goed om te zien dat ook zo veel andere vo-ho aansluitingsnetwerken hier vandaag vertegenwoordigd zijn en dat zoveel instellingen, docenten, en bestuurders inzien dat het gezamenlijke doel om de overgang van het voortgezet onderwijs naar de vervolgopleiding zo soepel en succesvol mogelijk te laten verlopen erg belangrijk is!

Ik ben blij een publiek toe te mogen spreken van zo veel gepassioneerde bruggenbouwers die leerlingen begeleiden van het voortgezet onderwijs naar het hoger onderwijs, of nieuwe studenten zich zo welkom mogelijk laten voelen. In het verbeteren van de overgang tussen het voortgezet onderwijs naar het hoger onderwijs valt nog steeds veel winst te behalen.

Goede vo-ho aansluitingsnetwerken zijn dan ook in mijn ogen onmisbaar. Het kiezen van de juiste studie is voor leerlingen een van de belangrijkste beslissingen in hun leven. En we zien dat dat geen makkelijk proces is voor leerlingen. In een van de meest onzekere fases van het leven, de puberfase, moeten leerlingen een keuze maken die allesbepalend is voor hun toekomst. Dat valt niet mee!

Het is onze opdracht om als hogescholen samen met het voorbereidend onderwijs de aankomend student op de juiste plaats te krijgen. Daarvoor werken hogescholen intensief samen met het voorbereidend onderwijs. Niet alleen op het terrein van inhoudelijke aansluiting, maar ook om te komen tot een goede studiekeuze en in te spelen op het juiste studieklimaat. Het is belangrijk dat studenten zich thuis voelen op een hogeschool, zich gekend weten en bij een gemeenschap horen. Het voorbeeld van de jaarlijkse WegWijsdag voor havo3 leerlingen hier in Leeuwarden is prachtig en een van de uitwerkingen van de vele initiatieven die lopen om leerlingen te helpen bij het maken van de juiste studiekeuze.

Cijfers over doorstroom/uitval en teveel aandacht naar mbo-hbo

Dames en heren, ik vind het belangrijk dat we studenten een prettige leeromgeving bieden waar ieders talent ruimte krijgt zich te ontwikkelen. En dat we uiteindelijk talentvolle en waardevolle mensen af leveren voor de samenleving en arbeidsmarkt. We maken ons echter wel zorgen over de aansluiting tussen het voortgezet onderwijs en het hbo. Want ondanks alle inspanningen van de hogescholen om de student maximaal te begeleiden in de keuze van een studie en het succesvol starten met de studie, vallen er nog steeds te veel studenten uit. Het studiesucces valt nog steeds terug. 53% van de studenten die in 2006 gingen studeren behaalden na 5 jaar een diploma. Maar voor de lichter 2010 was dat percentage na 5 jaar onder de 50% gezakt.

Het studiesucces is een van de grootste uitdagingen waar wij als hogescholen voor staan. Onze hogescholen richten zich op onderwijs dat leidt tot een eindexamen. Het percentage studenten dat een

einddiploma behaalt moet de komende jaren omhoog. Ondanks de vele investeringen rond studiekeuzevoorlichting, proefstuderen, intakes, studiekeuzechecks en begeleiding van studenten, is er vooralsnog nauwelijks sprake van vermindering van de uitval. En dat baart ons zorgen. Dus aandacht vragen voor het vraagstuk wat er nodig is om succesvol te zijn in het HBO is een hele relevante. Ik ervaar een complexe relatie (we noemen dat ook wel een trilemma) tussen het verhogen van de bachelorstandaard, het niveau van instromende studenten en het studiesucces. De afgelopen jaren zijn we heel nadrukkelijk bezig geweest, en dat zullen we ook de komende jaren doen, met onderzoeken hoe binnen de hogescholen het studiesucces omhoog kan, zonder concessies te doen aan de kwaliteit van de opleidingen en daarmee aan de kwaliteit van onze afgestudeerden.

Ook constateer ik dat er grote verschillen tussen groepen studenten zijn. De uitval van mbo-ers neemt toe en het meest dramatisch scoren de jongens van niet-westerse afkomst die via het mbo de sprong naar het hbo wagen. In de media, samenleving en politiek is er veel aandacht voor de overgang van het mbo naar het hbo, geregeld was hier in 2016 in krant of op tv een item over te vinden. Terecht ook dat wij als emancipatiemotor ons sterk willen maken om deze jongeren een goede kans te bieden om te slagen in het hbo. We nemen daarom deel aan de Gelijke kansen alliantie. Een samenwerkingsverband waarin leraren, ouders, scholen, werkgevers en maatschappelijke organisaties zich de komende jaren verenigen om ervoor te zorgen dat elk kind, iedere leerling of student gelijke kansen krijgt om zijn talenten te ontwikkelen en zijn dromen waar te maken.

Verreweg het grootste aantal studenten echter is afkomstig van het voortgezet onderwijs. Jaarlijks stromen zo'n 100.000 studenten in in het hbo. Gemiddeld genomen zijn ongeveer 50% van de studenten daarvan afkomstig van de havo en 10% afkomstig van het vwo. En onder ons gezegd deze vwo-doorstroom verdient ook de nodige aandacht en krijgt die wellicht te weinig!

Maar laat ik mij hier vooral richten op de grootste groep leerlingen: de havisten. In het eerste jaar valt gemiddeld 12% van hen uit en maar liefst 26% wisselt van studie, binnen de instelling of daarbuiten. Na het eerste jaar blijft dus ongeveer 60% van de havoleerlingen bij dezelfde opleiding en hogeschool. Als we vervolgens kijken naar de diploma's die na 5 jaar behaald zijn, dan blijkt dat 56% van de vrouwen met een havo-vooropleiding een hbo-diploma op zak heeft. Maar bij de mannen is dit maar 34%. Gelukkig is na 8 jaar het beeld wel wat beter. Dan hebben landelijk gemiddeld 77% van de vrouwen en 60% van de mannen met een havo-vooropleiding hun hbo-diploma behaald.

Deze cijfers laten zien dat goede begeleiding van leerlingen in de keuze naar een passende hbo-opleiding van groot belang is. Teveel leerlingen vallen uit of switchen van studie. Het hbo doet zelf al veel, maar wij krijgen potentiële studenten natuurlijk pas in beeld als ze zich inschrijven. Daarom is het samenwerken met het voortgezet onderwijs zo van belang. Het voortgezet onderwijs kent haar leerlingen al vanaf hun 14e, 15e levensjaar en u kunt als geen ander een begin maken met goede begeleiding van de keuzes die er voor leerlingen aan zitten te komen.

Wat doen we al?

Maar dames en heren, er is natuurlijk ook al veel bereikt en ontwikkeld in de afgelopen jaren. Bij deze jubileumbijeenkomst wil ik dan ook graag stilstaan bij een aantal initiatieven die hogescholen verrichten om uitval en studieswitch in het eerste jaar terug te dringen.

Ten eerste werken de hogescholen intensief aan het verbeteren van de match tussen student en opleiding. Twee jaar geleden zijn de hogescholen gestart met de studiekeuzecheck. Instellingen

organiseren dat bijvoorbeeld door middel van een gesprek, meeloopdagen, proef studeren, het invullen van een digitale vragenlijst en/of een andere activiteit die uitmondt in een advies. Met de invoering van de studiekeuzecheck is ook de aanmelddatum vervroegd naar 1 mei zodat aankomend studenten ruim de tijd hebben voor een check op de gemaakte studiekeuze.

Wij organiseren actieve kennisdeling over dit onderwerp tussen hogescholen door middel van thematische bijeenkomsten en conferenties in het project Kwaliteit en studiesucces. In het kader van dat project hebben we een aantal verdiepende onderzoeken uitgevoerd, o.a. naar het fenomeen matching. Een voorbeeld van zo'n onderzoek is 8 december tijdens een conferentie bij de HAN gepresenteerd. De HAN heeft bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar de beleving van leerlingen bij een interventie in de loopbaanoriëntatiebegeleiding. Deze bevindingen hebben zij gebruikt om de samenwerking tussen het voortgezet onderwijs en de HAN nog beter aan te passen op de behoeftes van leerlingen.

Ik zei het al eerder, het is lastig voor een havoleerling om te kiezen. Er zijn meer dan 200 hbo-bachelor opleidingen, sommigen zijn uniek in hun soort en worden slechts op één hogeschool aangeboden maar verreweg de meeste opleidingen worden door meerdere hogescholen verzorgd. Wij erkennen dat het aanbod van opleidingen te onoverzichtelijk is geworden. Om de overstap voor leerlingen naar het hbo gemakkelijker te maken onderzoeken we daarom per sector met de werkgevers in sectorale verkenningen hoe de aansluiting met de arbeidsmarkt ervoor staat én hoe we het aanbod meer en beter kunnen stroomlijnen.

We hebben dat ook een aantal jaren geleden al met de toenmalige staatssecretaris afgesproken in ons hoofdlijnenakkoord. Daarin spraken we al over het sluiten of bundelen van opleidingen. We proberen bredere bachelors aan te bieden waarna de student zich pas later met de keuze van minors en bijvakken nader specialiseert. Daarmee wordt alles wat simpeler, maar anderzijds: die ene scholier wordt misschien wel enthousiast van de specifieke opleiding sportmarketing, en niet van de algemene opleiding commerciële economie, waar sportmarketing een variant van is.

En voor de kijkers van CSI spreekt "Forensisch Onderzoek" als opleiding wellicht meer aan dan Chemie. We zoeken een evenwicht daarin: door de naamgeving en met inhoud.

Het is van groot belang om niet alleen in de eigen sector te zoeken naar verbetering, maar juist door de samenwerking met andere sectoren onderwijsovergangen soepeler te laten verlopen. Op 19 december jongstleden hebben wij samen met de studentenbonden en de universiteiten de gemeenschappelijke agenda hoger onderwijs aan de minister aangeboden.

Een belangrijk punt in deze agenda is dat we inzetten op meer geld voor docenten in het hoger onderwijs. Wij zijn er namelijk van overtuigd dat, om een student te laten slagen in het hbo, er meer nodig is dan alleen het begeleiden van leerlingen in het keuzeproces. Studenten moeten zich gekend weten en bij een gemeenschap horen. Goede doorstroom vraagt om doorlopende leerlijnen, en dan niet alleen inhoudelijke, het gaat ook om doorlopende leerlijnen in studieklimaat, onderwijsaanpak en werkwijze. En hier is kennis van elkaars wereld voor nodig. En dat kunnen wij niet alleen maar daarvoor is veel samenwerking nodig. Docenten zijn hierbij van essentieel belang, zowel uit het vo, mbo als het hoger onderwijs. Om elkaars wereld te leren kennen moet er structureel uitwisseling mogelijk zijn tussen docenten en zouden zij gezamenlijk betrokken moeten zijn bij het ontwikkelen van het onderwijs.

Dit vraagt om extra inzet van mensen, dus er moet meer geld komen om dit mogelijk te maken. Met de gezamenlijke agenda Hoger Onderwijs hopen wij dat ook de politiek dit inziet.

Voor de continuering van de subsidie van de vo-ho netwerken is samenwerking tussen sectoren succesvol gebleken. Scholen, docenten van vo-ho netwerken/Steunpuntenraad, VO-raad, VSNU en Vereniging Hogescholen hebben 1 november jongsleden, een petitie aan in de Tweede Kamer aangeboden. Hierin hebben wij de Kamerleden verzocht de regering op te roepen om te blijven investeren in de vo-ho netwerken. Jullie, als vo-ho netwerken, bereiken jaarlijks 50.000 leerlingen en 10.000 docenten. Een duurzaam betrokken overheid is cruciaal voor de continuïteit van deze opgebouwde netwerken. Ik ben dan ook blij dat de financiering is toegezegd en de continuïteit van de opgebouwde netwerken voorlopig niet in het geding komt.

Toekomst visie

Dames en heren, een jubileum nodigt niet alleen uit om stil te staan bij alle mooie initiatieven die reeds ondernomen en opgezet zijn, het is ook een moment om te dromen over wat we zouden willen en een blik op de toekomst te werpen.

De ontwikkelingen in het kader van het platform Onderwijs2032, zien wij als een kans voor samenwerking. We onderschrijven het belang van responsief onderwijs. Ook het vergroten van de mogelijkheden voor maatwerk ondersteunen we. Als hogescholen willen we kunnen voortbouwen op een helder omschreven kennisbasis en aangeleerde specifieke vaardigheden in het funderend onderwijs. Daarvoor is een kerncurriculum nodig dat past bij of beter gezegd aansluit op wat nodig is in het vervolgonderwijs. Tegelijkertijd is het in het belang van hogescholen dat de herkenbaarheid van het diploma gewaarborgd blijft. Maatwerk waarbij vakken op een hoger of lager niveau gevolgd kunnen worden moet dan ook met grote zorgvuldigheid worden overwogen. Generieke eisen moeten aan diploma's gesteld blijven worden. Zo weet de samenleving wat een leerling die van de havo komt weet en kan. En kunnen vervolgopleidingen daar in hun onderwijs op voortbouwen.

Dé oplossing voor het aansluitingsvraagstuk bestaat niet. Wel kunnen we door middel van experimenten kijken hoe we de aansluiting kunnen verbeteren. Ik ben daarom een voorstander van meer experimenteerruimte. Niet opgelegd door het ministerie, maar geef de hogescholen en haar samenwerkingspartners de ruimte om zelf ideeën te ontwikkelen. Waarom krijgen de meest slimme leerlingen in Nederland zes jaar middelbaar onderwijs en de leerlingen die iets minder slim zijn maar vijf jaar? Zou het niet mooi zijn als in de toekomst het mogelijk is om te kijken of een 6-jarige havo voor leerlingen werkt en zij meer tijd krijgen voor hun ontwikkeling en voor een soepele overgang naar het hbo? Meer experimenteerruimte voor 6-jarige havo's, meer geld voor docenten om in elkaars onderwijskeuken te kijken en het afbreken van muren, dit zijn onder andere dromen waar ik graag bij stil zou willen staan bij dit jubileum.

Afsluiten

Ik nodig u graag uit om goede voorbeelden met elkaar te delen, en om samen te werken aan steeds meer ruimte, om nieuwe netwerken te vormen, elkaar te ontmoeten en van en met elkaar te leren. U draagt een grote maatschappelijke verantwoordelijkheid als begeleider van leerlingen bij het kiezen van een passende opleiding. Van harte hoop ik op succesvolle samenwerking en succesvolle studieloopbanen!